

OMONIMLARNING NEMISCHA-O'ZBEKCHA LUG'AT KITOBLARINI TUZISHDAGI MUOMMOLAR

Hamroyeva Qumri

*O'zDJTU magistratura bo'limi
Nemis tilshunosligi 2-kurs talabasi
uzbekmaedchen@mail.ru*

Annotatsiya: Ushbu maqolada omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'at kitoblari tarkibidagi tizimli muammolarni yoritish va bu muammolarni hal qilish uchun innovatsion yechimlari ko'rib chiqiladi. Maqolada til texnologiyalarini integratsiyalashtirish bilan birga lug'atdan foydalanuvchiga yo'naltirilgan dizayn yondashuvini, shu birga aniq tarjima ekvivalentlarini va kontekstli maslahatlarni o'rganib chiqiladi.

Kalit so'zlar: omonimlar, lug'at, nemis tili, fonetika, muloqot, til, leksika.

Аннотация: В данной статье рассматриваются инновационные решения омонимов для освещения системных проблем в немецко-узбекских словарях и решения этих проблем. В статье исследуется подход к дизайну словаря, ориентированный на пользователя, а также интеграция языковых технологий, а также точные переводные эквиваленты и контекстные подсказки.

Ключевые слова: омонимы, словарь, немецкий язык, фонетика, общение, язык, лексика.

Abstract: This article examines homonyms' innovative solutions to illuminate systemic problems in German-Uzbek dictionary books and to solve these problems. The article explores a user-centered design approach to the dictionary along with the integration of language technologies, along with precise translation equivalents and context clues.

Key words: homonyms, dictionary, German language, phonetics, communication, language, lexicon.

KIRISH

Omonimlar, ya'ni bir xil tovush yoki yozilishi bir xil, ammo ma'nosi turlicha bo'lgan murakkab so'zlar til o'rganuvchilar uchun ham, leksikograflar uchun ham katta qiyinchilik tug'diradi. Omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'atini tuzish haqida gap ketganda, har ikki tilning o'ziga xos murakkabligi tufayli vazifa yanada murakkablashadi. Ushbu maqolada biz omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'atlari tarkibida uchraydigan o'ziga xos muammolarni ko'rib chiqamiz va bu qiyinchiliklarni samarali yengish uchun potentsial strategiyalarni taklif qilamiz.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Turli til oilalaridan kelib chiqqan nemis va o‘zbek tillari o‘ziga xos lisoniy xususiyatlarni namoyon etib, omonimlarni aniqlash va turkumlashtirishni murakkab ish qiladi. Binobarin, omonimlarning nemischa-o‘zbekcha lug‘at kitoblaridan foydalanuvchilar ko‘pincha bu so‘zlarning kontekstdagi to‘g‘ri ma‘nosi va qo‘llanilishini aniqlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Keng qamrovli tushuntirishlar va kontekstli maslahatlarning yo‘qligi bu muammoni yanada kuchaytiradi va foydalanuvchilarga omonimlarning nuanslarini tushunishga va ulardan til o‘zaro ta‘sirida to‘g‘ri foydalanishga to‘sqinlik qiladi. Tabiiy tilni qayta ishlash va mashina tarjimasini kabi til texnologiyalaridagi yutuqlarni o‘z ichiga olish omonimlarni aniqlash va tasniflashni soddalashtirish orqali nemischa-o‘zbekcha lug‘at kitoblari tarkibini tubdan o‘zgartirishi mumkin. Avtomatlashtirilgan vositalar va audio talaffuzlar va foydalanish misollari kabi interaktiv xususiyatlardan foydalangan holda, leksikograflar ushbu lug‘atlarning mavjudligi va qulayligini oshirishi mumkin, bu foydalanuvchilarga omonimlarni yanada samarali boshqarish va har bir so‘z juftligidagi murakkabliklarni tushunishlarini chuqurlashtirish imkonini beradi.[1]

1. Til va madaniy o‘zgarishlar.

Omonimlarning nemischa-o‘zbekcha lug‘at kitoblari tuzilishidagi asosiy muammolardan biri bu ikki til o‘rtasidagi lingvistik va madaniy o‘zgarishlardir. Nemis va o‘zbek tillari turli til oilalariga mansub bo‘lib, o‘ziga xos grammatik tuzilishga, fonetik tizimga va so‘z yasashga ega. Til merosidagi bu farq omonimlarni aniqlash va turkumlashtirishni qiyinlashtirishi mumkin, bu esa foydalanuvchilarning lug‘atdagi yozuvlarni o‘zlashtirishi va tushunishini qiyinlashtiradi.[2]

2. Tarjima ekvivalentlari va kontekstga oid maslahatlar

Omonimlarning nemischa-o‘zbekcha lug‘at kitoblaridagi yana bir masala – omonimlarni to‘g‘ri tarjima qilish va tushunishga yordam beruvchi kontekstli maslahatlar berishdir. Omonimlarni nemis tilidan o‘zbek tiliga yoki aksincha tarjima qilish har bir so‘zning o‘z tilidagi nozik ma‘nolari va qo‘llanilishlarini sinchiklab ko‘rib chiqishni talab qiladi. Yetarli kontekstual ma‘lumot yoki misollar bo‘lmasa, foydalanuvchilar omonimlarni farqlash va berilgan kontekstda mos ma‘noni tanlashda qiynalishi mumkin.

3. Til texnologiyalari integratsiyasi.

Omonimlarning nemischa-o‘zbekcha lug‘at kitoblaridagi strukturaviy muammolarni hal qilish uchun tabiiy tilni qayta ishlash va mashina tarjimasini kabi til texnologiyalarini integratsiyalash innovatsion yechimlarni taklif qilishi mumkin. Avtomatlashtirilgan vositalar leksikograflarga omonimlarni samaraliroq aniqlash va turkumlashda yordam beradi, lug‘at yozuvlarining aniqligi va izchilligini oshiradi. Bundan tashqari, audio talaffuzlar, semantik izohlar va foydalanish misollari kabi

interaktiv xususiyatlar foydalanuvchi tajribasini yaxshilashi va ikkala tildagi omonimlarni o'rganishni osonlashtirishi mumkin.

4. Foydalanuvchiga yo'naltirilgan dizayn va navigatsiya.

Omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'at kitoblari strukturasi takomillashtirish ham dizayn va navigatsiyaga foydalanuvchiga yo'naltirilgan yondashuvni taqozo etadi. Yozuvlarni alifbo tartibida tartibga solish, o'zaro havolalarni taqdim etish, indekslar va qidiruv funksiyalarini o'z ichiga olish foydalanuvchilar uchun qidiruv jarayonini soddalashtirishi va tegishli ma'lumotlarga tezkor kirish imkonini beradi. Omonimlarning aniq tushuntirishlari, ularning farqlari va real foydalanish stsenariylari foydalanuvchilarga har bir so'zning nuanslarini tushunishga va ularni muloqotda samarali qo'llashga yordam beradi.[3]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tilshunoslik sohasida ikki tilli lug'atlarni tuzish har ikkala tilni chuqur tushunishni talab qiladigan ezgu, ammo murakkab vazifadir. Omonimlarga yo'naltirilgan nemischa-o'zbekcha lug'at tuzish haqida gap ketganda, ko'plab qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin, ular diqqat bilan ko'rib chiqish va harakat qilish uchun tajriba talab qiladi. Ushbu maqolada biz ushbu ikki xil tilda omonimlarning keng qamrovli lug'atini yaratishda duch keladigan asosiy muammolarni ko'rib chiqamiz va ushbu to'siqlarni yengib o'tish bo'yicha tushunchalarni taklif qilamiz.

Tarjima nuanslari:

Omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'atini tuzishdagi asosiy muammolardan biri tillarda bir nechta ma'noga ega bo'lgan so'zlarni to'g'ri tarjima qilishdir. Omonimlar ko'pincha o'z talqini uchun kontekstga tayanadi va tarjimada bu nuanslarni qo'lga kiritish juda qiyin vazifa bo'lishi mumkin. Tilshunoslik bilimi hamda nemis va o'zbek tillarini chuqur bilish ushbu murakkabliklarni o'rganish uchun zarur.[4]

Madaniy kontekst va sezgirlik:

Omonimlar bir tildan boshqa tilga to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinmasligi mumkin bo'lgan madaniy ma'no va ta'sirlarni o'z ichiga olishi mumkin. Nemis va o'zbek tillari o'rtasidagi madaniy kontekstdagi farqlar omonimlarni to'g'ri aniqlash va tarjima qilish jarayonini murakkablashtirishi mumkin. Aniqlik bilan ishlash va til talqiniga nozik yondashuv lug'at yozuvlarining yaxlitligi va dolzarbligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Lingvistik ekspertiza va manbalar:

Lug'atni tuzish yuqori darajadagi lingvistik tajriba va ishonchli til resurslaridan foydalanishni talab qiladi. Nemis va o'zbek tillarini, xususan, omonim so'zlarni yaxshi biladigan mutaxassislarni topish qiyin bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, keng qamrovli til ma'lumotlar bazalari va ikki tilli lug'at tuzish vositalarining mavjudligi, ayniqsa o'zbek tili kabi kam o'rganiladigan tillar uchun cheklangan bo'lishi mumkin.[5]

Tekshirish va sifat kafolati:

Ikki tilli omonimlar lug'atida ta'riflar va tarjimalarda izchillik va aniqlikni saqlash sinchkovlik bilan o'qish va tahrirlashni talab qiladi. Xatolar va tushunmovchiliklar osongina paydo bo'lishi mumkin, bu lug'at tarkibining ishonchliligi va ishonchliligini ta'minlash uchun puxta sifatni ta'minlash jarayonlarining muhimligini ta'kidlaydi. Bunday qiyinchiliklarga qaramay, nemischa-o'zbekcha omonimlar lug'atini tuzish madaniyatlararo til almashish va tushunishni rivojlantirishga xizmat qiluvchi qimmatli ishdir. Tarjima to'siqlari va resurslar cheklovlarini yengish uchun tajriba, madaniy xabardorlik va bag'ishlangan sa'y-harakatlardan foydalanib, kompilyatorlar til ixlosmandlari va tadqiqotchilar uchun keng qamrovli va tushunarli ma'lumot vositasini yaratishi mumkin.

Xulosa:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'at kitoblarining tuzilishi lingvistik o'zgarishlar, tarjimaning aniqligi, texnologiya integratsiyasi va foydalanuvchi tajribasi bilan bog'liq bir qancha muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammolarni tan olish va strategik yechimlarni amalga oshirish orqali leksikograflar va til mutaxassislari bunday lug'atlarning qulayligi va funktsionalligini optimallashtirishlari, omonimlarni chuqurroq tushunishlarini ta'minlashlari va nemis va o'zbek tillarida so'zlashuvchilar uchun til o'rganish tajribasini boyitishlari mumkin. Omonimlarning nemischa-o'zbekcha lug'at kitoblari uzluksiz takomillashtirish va moslashtirish orqali o'zaro bog'liq bo'lib borayotgan dunyoda madaniyatlararo muloqot va til bilimini rivojlantirish uchun bebaho vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Ikki tilli omonimlar lug'atini tuzish yo'li - bu qiyinchiliklarga to'la, ammo tilshunoslik va madaniyatni boyitish imkoniyatlari bilan to'la. Ushbu qiyinchiliklarni qat'iyatlilik va lingvistik aniqlikka sodiqlik bilan qabul qilib, kompilyatorlar lingvistik tafovutlarni bartaraf etishga va nemis va o'zbek tilida so'zlashuvchilar o'rtasidagi til xilma-xilligini qadrlashni kuchaytirishga hissa qo'shishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Abduazizov A.A. Tilshunoslik nazariyasiga kirish. Tashkent, Sharq, 2010[1]
2. Муташева Г.Р. Структурные типы фразеологических антонимов Выпуск 3. - Махачкала: ИПЦ ДГУ, 2010. [2]
3. Муташева Г. Р. Лексико-семантические отношения в системе именных антонимов (существительные-антонимы) // Культурология Дагестана. Выпуск 1. - Махачкала: ДГПУ, 2007[3]
4. Klappenbach R. Steinitz W. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. Bd 6. Berlin, Akademie, 1982.[4]
5. Хржиев А. Узбек тилида кушма, жуфт ва такрорий сузлар монографияси. Тошкент. Фанлар Академияси, 1963.[5]